

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 10

EKONOMIE 1

MODEL 2012

MEMORANDUM

PUNTE: 150

Hierdie memorandum bestaan uit 13 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****1.1 MEERVOUDIGEKEUSE-VRAE**

1.1.1	C ✓✓		
1.1.2	B ✓✓		
1.1.3	A ✓✓		
1.1.4	B ✓✓		
1.1.5	C ✓✓		
1.1.6	B ✓✓		
1.1.7	B ✓✓		
1.1.8	C ✓✓	(8 x 2)	(16)

1.2 PASITEMS

1.2.1	C ✓		
1.2.2	I ✓		
1.2.3	A ✓		
1.2.4	D ✓		
1.2.5	G ✓		
1.2.6	A ✓		
1.2.7	B ✓		
1.2.8	F ✓	(8 x 1)	(8)

1.3 WOORDE TUSSEN H AKIES

1.3.1	uitbreidings ✓		
1.3.2	intermediêre ✓		
1.3.3	inflasie ✓		
1.3.4	arbeidsmag ✓		
1.3.5	industriële ✓		
1.3.6	Reserwe- ✓	(6 x 1)	(6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae uit hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2**2.1 VIER produksiefaktore**

- arbeid ✓
- kapitaal ✓
- entrepreneurskap ✓
- natuurlike hulpbronne ✓ (4 x 1) (4)

2.2 2.2.1 Verbruik ✓✓ (2)

2.2.2 Teekoppie ✓✓ Piering ✓/teepot ✓/tafel ✓/stoel✓ (Enige 1 x 1) (1)

2.2.3 Huishoudelikeverbruiksbesteding ✓ (1)

2.2.4

- Onmiddellike besteding – goedere meteens opverbruik ✓✓ bv. 'n toebroodjie ✓
- Uitgestelde verbruik – goedere wat op 'n later stadium/datum/tyd verbruik sal word ✓✓ bv. 'n sak suiker. ✓

(Enige ander relevante antwoord) (2 x 3) (6)

2.3 2.3.1 Die verskil tussen die verkoopprys en die kosprys ✓✓
Enige ander relevante antwoord. (2)

2.3.2 Pryse moes verlaag word as gevolg van oortollige voorraad ✓✓
Swak handelstoestande lei tot 'n laer vraag na hul produkte. ✓✓
(2 x 2) (4)

2.3.3

- Gedurende moeilike handelsomstandighede sal mense eerder geld op kos en klere spandeer, as op juweliersware ✓✓
- Mr Price spesialiseer in klere en nie juweliersware nie ✓✓
- Duursame goedere word nie so gereeld vervang soos semiduursaam goedere nie ✓✓
- Kosprys van juweliersware is duurder as klere ✓✓

Enige ander relevante antwoord (Enige 2 x 2) (4)

2.4 **Kenmerke waarvolgens markte geklassifiseer kan word**

- **Aantal verskaffers** ✓✓
Sommige markte het slegs een verskaffer bv. Eskom ✓✓ in die elektrisiteitsmark, terwyl ander markte 'n moontlike groot aantal verskaffers kan hê ✓✓ bv. klerewinkels ✓✓
 - **Aard van produk** ✓✓
Sommige markte het produkte wat identies/homogeen is ✓✓ terwyl ander markte gedifferensieerde produkte het ✓✓ Produkte wat op grootskaal geproduseer word, gebruik handelsmerke ✓✓ om hul uniek en anders te maak ✓✓
 - **Hindernisse tot toetrede** ✓✓
In sommige markte is mense vry om toe te tree ✓✓ bv. vlooiemarkte ✓✓ terwyl toetrede in ander markte beperk is ✓✓ bv. selfoonmaatskappye ✓✓ waar lisensies vereis word ✓✓
 - **Beskikbaarheid van inligting** ✓✓
Sommige markte het volledige inligting oor marktoestande ✓✓ bv. JEB ✓✓ terwyl ander markte onvolledige inligting het ✓✓ bv. voedselmark ✓✓
- (Enige 2 x 4) (8)

2.5 **Verskil tussen ekonomiese goedere en vrye goedere**

EKONOMIESE GOEDERE	VRYE GOEDERE
<ul style="list-style-type: none"> • Skaars ✓✓ • Het nut en waarde ✓✓ • Deel van mense se rykdom ✓✓ • Behoort aan iemand ✓✓ • bv. eiendom/geld / kruideniersware ✓✓ • Behaal 'n prys ✓✓ <p style="text-align: right;">(Enige 2 x 2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Volop ✓✓ • Het nut maar geen ruilwaarde nie ✓✓ • Bepaal nie jou rykdom nie ✓✓ • Dit behoort aan niemand nie ✓✓ • Behaal nie 'n prys nie ✓✓ • bv. lug/see/wind ✓✓ <p style="text-align: right;">(Enige 2 x 2)</p>

(8)
[40]

VRAAG 3**3.1 VIER voorbeelde van kommoditeitsgeld**

- goud ✓
- koper ✓
- skaars metale ✓
- graan ✓
- wyn ✓
- krale ✓

(Enige 4 x 1) (4)

- 3.2 3.2.1 Het betrekking op die vervaardigingsektor ✓✓/transformasiesektor van die ekonomie ✓✓ /Tweede stadium van die produksie-proses ✓✓ (2)
- 3.2.2 A – 23,1 ✓✓ (2)
- 3.2.3 **Primêre sektor** – afname van die grootste tot die kleinste bydraer tot die BBP (48,8% tot 11,8%) ✓✓
Sekondêre sektor was aanvanklik laag, maar stabiliseer teen omtrent 24% ✓✓
Tersiêre sektor toon stelselmatige toename in bydrae tot die BBP./Tans die grootste bydraer tot die BBP. ✓✓ (6)
- 3.3 3.3.1 Sensus ✓✓ (2)
- 3.3.2 Netto migrasie ✓
 Geboortekoers ✓ (Vrugbaarheidskoers)
 Sterftekoers ✓ (Mortaliteitskoers) (1)
- 3.3.3 Groei in die bevolking van 2010–2040. ✓✓ OF 'n Geleidelike toename in bevolkingsgroei en dan 'n geleidelike afname. ✓✓
 (Enige relevante antwoord) (2)
- 3.3.4 2030 ✓✓ (2)
- 3.3.5 Omtrent 53,3 miljoen ✓✓ (2)

3.4 Globalisering

- Verwys na die toename in handel tussen lande ✓✓ maak die wêreld 'n wêreldwye dorpie ✓✓
- Dit integreer beide ekonomieë en gemeenskappe ✓✓
- Die vermindering in handelsbeperkings (bv.) het globalisering verhoog ✓✓
- Die verbetering van internasionale vervoer en kommunikasie ✓✓ veral die Internet ✓✓ / het verdere handel tussen lande verhoog ✓✓
- Die bekendstelling van handelsooreenkomste/handelsblokke ✓✓ bv. EU het handel verder uitgebrei ✓✓ (Enige 4 x 2) (8)

3.5 Impak van kolonialisme op die ekonomiese ontwikkeling van Suid-Afrika

- **Positiewe invloede**
 - Bou 'n infrastruktuur ✓✓
 - Onderwys en ekonomiese ontwikkeling deur handel ✓✓
 - **Negatiewe invloede**
 - Blootstelling aan nuwe siektes beïnvloed die gesondheid van inheemse rasse ✓✓
 - Ontken politieke en ekonomiese regte van inheemse mense ✓✓
 - Diskriminerende wette ✓✓
 - Die land is uitgebuit tot voordeel van die moederland ✓✓
 - Plaaslike mense is ontnem van eiendomsregte ✓✓
 - Ignoreer en disrespek van plaaslike tradisies ✓✓ (Enige 4 x 2) (8)
- [40]**

VRAAG 4

- 4.1 **VIER ekonomiese gevolge van die mynbou- en nywerheidstadium**
- ontwikkel 'n markeconomie ✓
 - verstedeliking ✓
 - verbeterde vervoer ✓
 - verbeterde kommunikasie
 - ander dienste, bv. finansiële dienste ✓ (Enige 4 x 1) (4)
- 4.2 4.2.1 A - besigheidsektor ✓✓
B - besteding ✓✓
C - goedere en dienste ✓✓ (3)
- 4.2.2
- Besparings✓
 - Belasting✓
 - Invoere✓ (Enige 1 x 1) (1)
- 4.2.3 Deur invoere en uitvoere ✓✓ (2)
- 4.2.4 Huishoudings betaal belasting ✓ (geldvloei) aan staat ✓ terwyl die staat kollektiewe goedere en dienste ✓ (reële vloei) aan huishoudings verskaf ✓ (4 x 1) (4)
- 4.3 4.3.1 'n Mark is enige plek waar kopers en verkopers ontmoet om 'n prys te bepaal ✓✓ (Enige ander relevante definisie) (2)
- 4.3.2 Ruilhandel ✓✓ (2)
- 4.3.3
- Produkte om te verhandel mag nie altyd beskikbaar wees op dieselfde tyd nie ✓✓
 - 'n Dubbele voorkoms van behoeftes word vereis ✓✓
 - Dit mag moeilik wees om die waarde van 'n produk vir ruildoeleindes te bepaal ✓✓
 - Goedere kan nie altyd verdeel word in kleiner eenhede nie ✓✓ (Enige 3 x 2) (6)

4.4 Impak van MIV/Vigs op die Suid-Afrikaanse arbeidsmag

- Verlies aan inkomste as werkers siek word ✓✓
- Beïnvloed arbeidsproduktiwiteit ✓✓
- Dit lei uiteindelik tot 'n afname in die arbeidsmag ✓✓
- Dit plaas 'n ekstra las op die oorblywende werkers binne die huishouding ✓✓
- Finansiële afhanklikheid van die owerheid styg ✓✓ bv. toelaes ✓✓
- Afname in verbruiksbesteding ✓✓
- Toenemende stres op gesondheidstelsel ✓ bv. toename in ARV's ✓✓
- Verminder Bruto Binnelandse Produk (BBP) ✓✓ (Enige 4 x 2) (8)

4.5 Absolute en relatiewe skaarsheid

- **Absolute skaarsheid** bestaan as dit nie moontlik is om die aanbod van 'n goed te verhoog nie ✓✓ omdat hulpbronne uitgeput raak. Dis van toepassing op goedere en dienste wat noodsaaklik is vir menslike oorlewing, ✓✓ bv. kos en water ✓✓
 - **Relatiewe skaarsheid** is wanneer jy hulpbronne kies om een ding te doen eerder as 'n ander, ✓✓ bv. as ons besluit om hulpbronne te gebruik vir die produksie van koek in stede van melk, sal melk relatief skaars wees ✓✓ (2 x 4) (8)
- [40]**

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C

Beantwoord enige EEN van die twee vrae uit hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

STRUKTUUR VAN DIE OPSTEL:	PUNTETOEKENNING:
Inleiding	Maks. 3
Inhoud:	
• Hoofdeel: Bespreek/Onderskei/Verduidelik/Analiseer/Evalueer/Assesseer	Maks. 24
• Addisionele deel: Gebruik/Trek/Teken 'n grafiek/diagram .../ Lei af .../Verduidelik kortliks/Brei uit op .../ Jou eie opinie	Maks. 6
Slot	Maks. 2
Interpretasie/Rubriek	Maks. 5
TOTAAL	40

VRAAG 5

Bespreek die fases en redes van sakesiklusse.

Teken 'n volledig benoemde, tipiese sakesiklus.

INLEIDING

'n Sakesiklus verwys na opeenvolgende periodes van uitbreiding ✓ en inkrimping ✓ van ekonomiese aktiwiteit ✓ **(Maks. 3)**

1. Periode van Resessie ✓

- Gedurende 'n resessie gaan werk verlore is bestaan daar 'n gevoel van pessimisme ✓✓
- Indiensname vlakke val, en daar is 'n afname in ekonomiese aktiwiteit en die ekonomie plat af ✓✓

2. Periode van Depressie ✓

- Gedurende 'n depressie is daar 'n geldtekort wat lei tot verdere afname in besteding ✓✓
- Dit het 'n negatiewe impak op investeringsbesteding ✓✓
- As ekonomiese aktiwiteit op sy laagste is, word 'n trog bereik by punt D ✓✓
- Daar bestaan werksmededinging en produksiekoste daal ✓✓
- Buitelandse handel word aangemoedig wat lei tot 'n herstel ✓✓

3. Periode van Herstel ✓

- Gedurende 'n herstel, styg produksie en meer werk word geskep ✓✓
- Besigheidsvertroue verbeter en daar is 'n styging in besteding by firmas ✓✓
- Daar is stygende ekonomiese aktiwiteit en die land betree 'n periode van voorspoed ✓✓

4. Periode van Uitbreiding (voorspoed) ✓

- Gedurende 'n periode van uitbreiding is daar 'n groot mate van optimisme ✓✓
Indiensnamevlakke styg, salarisse en lone verbeter en besteding styg ✓✓
- 'n Piek word bereik ✓✓
- 'n Groter bedrag geld is in sirkulasie en dit lei tot 'n inflasionêre toestand ✓✓

Redes vir Sakesiklusse

Eksogene faktore

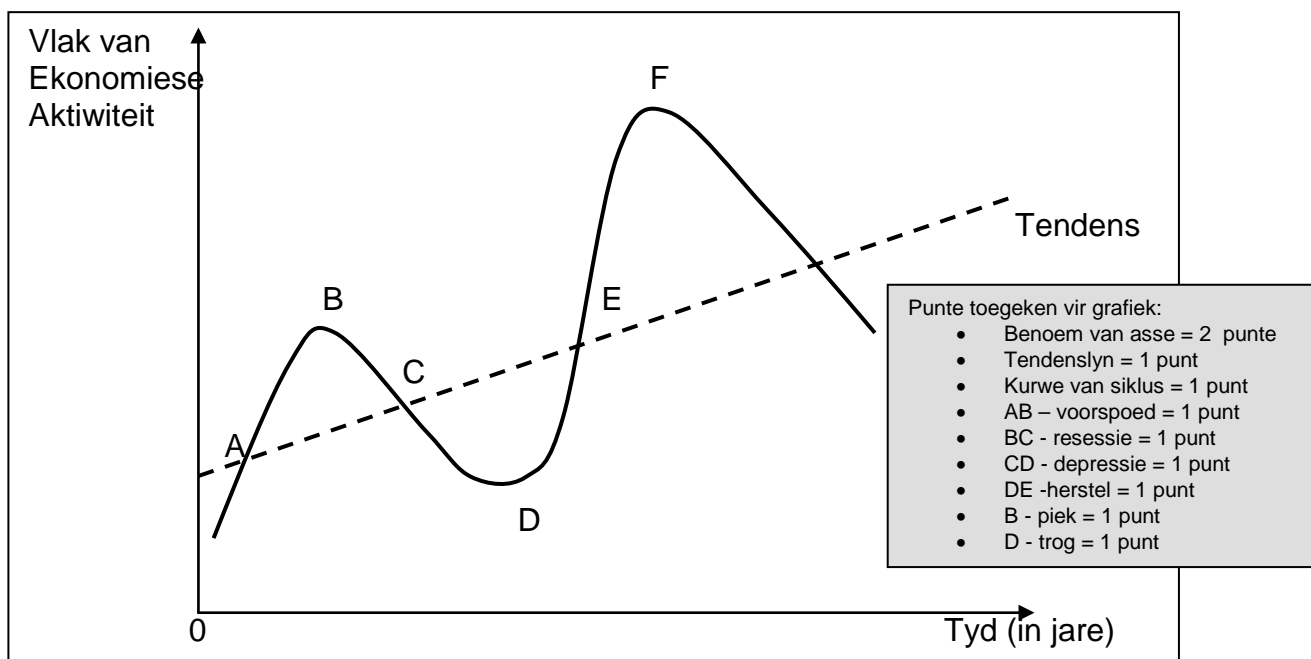
- Faktore wat ontstaan buite die ekonomiese stelsel ✓✓ en dien as 'n snellermeganisme vir kontraksies uitbreiding ✓✓ bv.
- Weertoestande (natuurrampe) ✓✓ veranderinge in weertoestande beïnvloed landbouproduksie en dis 'n groot invloed op die ekonomie ✓✓
- Politieke skokke ✓✓ en tegnologie skokke ✓ veroorsaak veranderinge in produktiwiteit wat sakesiklusse veroorsaak.
- Strukturele veranderinge ✓✓ veroorsaak dat ekonomiese hulpbronne oorbodig raak in een sektor en beweeg na 'n ander sektor ✓✓
- Geldaanbod ✓✓ verwys na die owerheid se toename of afname in geldaanbod ✓✓ wat ewewig in die markte verander ✓✓

Endogene faktore

- Dis faktore wat deel vorm van die ekonomiese stelsel ✓✓
- Die uitbreidingsfase bevat meganismes wat uiteindelik 'n kontraksie van ekonomiese aktiwiteit veroorsaak ✓✓
- As die vlak van ekonomiese aktiwiteit styg sal totale besteding in die ekonomie ook toeneem ✓✓
- Dit veroorsaak 'n toename in invoere wat die betalingsbalans negatief beïnvloed ✓✓ en lei tot 'n depresiasie van die wisselkoers ✓✓
- Stygende rentekoerse a.g.v. toenemende lenings ✓✓ (negatiewe effek op die ekonomie).
- Positiewe persepsies van die ekonomie sal lei tot 'n toename in besteding en vice versa. ✓✓

(Maks. 24)

SAKESIKLUS

(Maks. 6)

SAMEVATTING

Sakesiklusse is langtermynneigings en kan tussen 3 tot 5 jaar of tot 10 jaar duur ✓✓
 (Enige ander relevante samevatting) **(Maks. 2)**

Gebruik die volgende ruit om die bostaande bespreking te assesseeer:

PUNTE	INTERPRETASIE VAN ONDERWERP
1	Leerder toon 'n beperkte begrip van die onderwerp maar mis belangrike aspekte. (1–10)
2	Leerder interpreteer onderwerp korrek, maar verbind nie die feite met die onderwerp nie. (11–19)
3	Leerder interpreteer onderwerp korrek en gee sekere elemente van die verwagte respons. (20–25)
4	Leerder interpreteer onderwerp korrek en verbind sekere relevante feite met die onderwerp. (26–30)
5	Leerder interpreteer onderwerp korrek en verbind alle relevante feite met die onderwerp. (31–35)

[40]

VRAAG 6

Bespreek die geskiedenis van bankwese in Suid-Afrika deur vroeë ontwikkeling, private banke en imperiale banke te beklemtoon.

Verduidelik bykomend hoe tegnologie die tradisionele aktiwiteite van kommersiële banke verminder het.

INLEIDING

Die evolusie van geld maak dit noodsaaklik vir die stigting van instellings om finansiële transaksies te hanteer ✓✓✓
(Enige ander relevante definisie) **(Maks. 3)**

INHOUD**Vroeë ontwikkeling**

- Die goudsmede was die eerste finansiële instellings wat goud in bewaring gehou het. ✓✓
- Die eerste bank was die Lombaardbank wat gestig is in 1793 – besit en beheer deur die owerheid. ✓✓
- Sy doel was om geld te voorsien in 'n tyd van ernstige skaarsheid. ✓✓
- Hierdie bank ontvang geld van die VOIC ✓✓
- Hulle leen slegs aan dié wat gedoen sekuriteit het ✓✓bv. land ✓✓/ goud. ✓✓
- Hierdie bank open distrikstakke en voorsien in die vraag na besparings en lenings in landelike gebiede ✓✓
- Dit word gesluit in 1942. ✓✓

Private Banke

- Die eerste private bank is gestig in 1836 in Kaapstad. ✓✓
- Meer banke word opgerig in die Kaapkolonie, Natal en Oranje-Vrystaat ✓✓
- Hulle was private distriksbanke besit en bestuur deur die plaaslike mense ✓✓
- Hul vernaamste funksie was om besparings te ontvang, banknote uit te gee en krediet aan kliënte te verskaf. ✓✓
- Teen 1861 was daar alreeds 27 private banke. ✓✓
- Die meeste van hierdie banke misluk omdat krediet te maklik toegestaan is ✓✓/ geld is geleen aan familie en vriende wat dit nie kon terugbetaal nie. ✓✓
- Daar was geen perk op die uitreik van note nie. ✓✓
- Hulle was nie verplig om bankstate uit te reik nie. ✓✓

Imperiale banke

- Hulle was imperiale banke omdat hulle hoofkantore internasionaal gehad het. ✓✓
- Die meeste private banke is oorgeneem deur imperiale banke ✓✓ a.g.v. die kapitalistiese aard van die Suid-Afrikaanse ekonomie. ✓✓
- Baie takke word geopen in Suid-Afrika. ✓✓
- Die Londen Bank van Suid-Afrika word geopen in 1861. ✓✓
- Die Standard bank van Britse Suid-Afrika word geopen in 1862. ✓✓
- Hierdie banke was takke van suksesvolle buitelandse banke. ✓✓
- Hulle het beskik oor groot hoeveelhede kapitaal en hul operasies is behoorlik uitgevoer. ✓✓
- Teen 1892 was omtrent alle privaat banke oorgeneem deur imperiale banke. ✓✓
- In 1927 het slegs 4 verskillende banke oorgebly, naamlik Standard Bank, Barclay's Bank, Nederlands Bank (Nedcor) en die Stellenbosch Distriksbank. ✓✓ **(Maks. 24)**

Hoe tegnologie die tradisionele aktiwiteite van kommersiële banke verminder het.

- Met tegnologie het elektroniese bankwese dit gerieflik gemaak om banktransaksies te doen. ✓✓
- Dit begin met die gebruik van ATM's en sluit telefoonbankwese in ✓✓/direkte rekeningbetalings ✓✓/elektroniese fonds-oordragte ✓✓/ selfoonbankwese ✓✓ en aanlynbankwese ✓✓.
- E-bankwese laat kliënte toe om besigheid te doen via die Internet. ✓✓
- Die bank is nie meer die belangrikste besigheid wat jy eerste moet besoek nie. ✓✓
- Elektroniese bankwese verwyder die noodsaak van bankpersoneel wat transaksies hanteer. ✓✓
- Banksake kan 24 uur per dag gedoen word. ✓✓ (Internet) ✓✓ **(Maks. 6)**

SAMEVATTING

Hedendaagse banke konsolideer veral om internasionale kapitaal mag te verkry. ✓✓
bv. oornome van ABSA deur Barclays. **(Maks. 2)**

PUNTE	INTERPRETASIE VAN ONDERWERP
1	Leerder toon 'n beperkte begrip van die onderwerp maar mis belangrike aspekte. (1–10)
2	Leerder interpreteer onderwerp korrek, maar verbind nie die feite met die onderwerp nie. (11–19)
3	Leerder interpreteer onderwerp korrek en gee sekere elemente van die verwagte respons. (20–25)
4	Leerder interpreteer onderwerp korrek en verbind sekere relevante feite met die onderwerp. (26–30)
5	Leerder interpreteer onderwerp korrek en verbind alle relevante feite met die onderwerp. (31–35)

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL 150